

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Значне зацікавлення навчанням західноєвропейських мов, нагальна потреба у компетентних учителях іноземної мови, необхідність розв'язання актуальних проблем підготовки вчителя-мовника, підвищення його кваліфікації у широкому розумінні європейського контексту викликали необхідність модернізації професійної підготовки вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу на початку 90-х років ХХ століття.

У сучасних міжнародних документах щодо модернізації професійної підготовки вчителів іноземної мови, таких як „Підготовка вчителів іноземних мов: результати Європи” (2003), „Професійне навчання вчителя та його розвиток” (2008), доповідь Ради Європи „Результати стратегічної європейської співпраці у навчанні та професійній підготовці” (2009), зазначається, що сучасні освітні трансформації мають сприяти впровадженню європейського виміру у підготовці вчителів-мовників та відповідно у їх навчанні англійської мови.

Втілення змін можливе лише за умови розвитку співпраці та конвергенції у галузі підготовки вчителів іноземних мов, а особливо англійської як сучасної міжнародної мови інформаційного віку. Вчителі іноземних мов повинні відповідати вимогам, які висуваються до них у контексті сучасної мовної загальноєвропейської політики. Реалізація вищою освітою ідей Болонського процесу та Рекомендацій Ради Європи у підготовці сучасних учителів вимагає підготовки фахівців нової генерації, здатних до активного життя, ефективного виконання своїх професійних функцій, володіння як мінімум двома іноземними мовами.

Пошук найбільш оптимальних концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови зумовлюють зростання наукового інтересу до вивчення досвіду вищої школи країн ЄС, зокрема – Республіки Польща. Це зумовлено тим, що Польща є найближчим географічним сусідом України, внаслідок чого обидві країни мають багато спільного в соціально-історичному розвитку. Крім того, Польща, яка як член Європейського Союзу вже впровадила реформи у галузі професійної підготовки вчителів англійської мови, може бути джерелом цінних узагальнень щодо розвитку освіти України на порі її входження у спільний європейський освітній простір. Досвід західних країн зумовлює потребу пошуку шляхів розв'язання проблем професійної підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах, тому порівняльні дослідження набувають особливої значущості.

Значний науковий доробок щодо методології порівняльної педагогіки знаходимо у працях Б. Вульфсона, О. Заболотної, Н. Лавриченко, О. Локшиної, Н. Ничкало, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, А. Яновського та ін. Важливого значення для розв'язання різних аспектів проблем професійної підготовки вчителів мають праці таких науковців, як: А. Алексюк, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Коберник, Н. Кузьміна, В. Кузь, В. Майборода, Н. Побірченко, В. Сластьонін, М. Ярмаченко та ін.

Цінними є дисертаційні дослідження з проблеми підготовки вчителів за кордоном таких вітчизняних дослідників, як В. Гаманюк, О. Голотюк, О. Кучай, Я. Морітз, О. Озерська та ін. Значний інтерес становлять праці українських науковців з проблем модернізації професійної підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах (О. Бігіч, І. Закір'янова, Т. Зубенко, Н. Молодиченко, С. Ніколаєва, В. Пасинок, С. Тезікова та ін.). Наукові розвідки щодо змісту і структури професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у різних країнах Європи подано у працях Н. Авшенюк, В. Базуріної, В. Баркасі, О. Голотюк, І. Задорожної та ін. Актуальні відомості щодо професійної підготовки польських учителів іноземної мови на теоретичному і практичному рівнях вивчають А. Вілкомірська, Е. Віщіцька, М. Висоцька, Ф. Груша, Е. Завадзька, Г. Квятковська, Г. Коморовська, В. Пфайфер, Й. Рокіта та ін. У контексті нашого дослідження важливими є напрацювання таких польських учених, як Ч. Банах, К. Денек, З. Квечінський, Г. Квятковська, Т. Левовицький, В. Оконь, Д. Обідіяк, М. Охманський, Д. Панковська, Й. Пекарський, Х. Хамер та ін.

Однак, аналіз педагогічної літератури й дисертаційних досліджень дає можливість стверджувати, що проблема професійної підготовки вчителів англійської мови в Республіці Польща не була предметом системного вивчення й спеціального аналізу в Україні.

Водночас ми вважаємо, що глибоке вивчення і аналіз процесу професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі допоможе подолати суперечності, що накопичилися в Україні у справі розбудови іншомовної освіти, зокрема між:

- сучасною потребою у високоякісній іншомовній підготовці і реальними умовами вивчення іноземних мов у школах;
- зростаючими вимогами до якості підготовки вчителів англійської мови і недостатнім рівнем їхньої підготовки в українських закладах вищої освіти;
- нагальністю потреби в об'єктивному вивченні проблем підготовки вчителів англійської мови у зарубіжних ВНЗ та недостатнім рівнем їх дослідженості.

Враховуючи відсутність глибокого наукового вивчення польського досвіду щодо професійної підготовки вчителів англійської мови, актуальність цієї проблеми у нових соціально-економічних умовах розвитку України та її євроінтеграційні устремління, необхідність подолання вказаних суперечностей нами обрано темою дисертаційної роботи – **„Професійна підготовка вчителів англійської мови в Польщі”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою наукової теми кафедри практики іноземних мов «Адаптивна система вивчення іноземних мов в немовному вузі» (державний реєстраційний номер № 0111U007543) та комплексної програми Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, діяльність якої координується Лабораторією порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. Тему

дослідження затверджено Вченою радою університету (протокол № 5 від 31.08.2006 року) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 8 від 31 жовтня 2006 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі; окреслити можливості використання відповідного польського досвіду в Україні.

Відповідно до теми і мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити особливості реформування професійної підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Польщі.
2. Проаналізувати стандарт та напрями професійної підготовки вчителів англійської мови у польських ВНЗ.
3. Охарактеризувати зміст професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у закладах вищої освіти Польщі різного рівня акредитації.
4. Здійснити порівняльний аналіз професійної готовності майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України.
5. Розробити практичні рекомендації щодо використання позитивного польського досвіду у професійній підготовці вчителів англійської мови в українських ВНЗ.

Об'єкт дослідження – процес підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Польщі.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних методів дослідження, зокрема: *загальнонаукові* – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, що є необхідними для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців, офіційних і нормативних документів; компонентно-структурний, системно-структурний, системно-функціональний, що дали змогу охарактеризувати категорійно-понятійний апарат дослідження, визначити особливості реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі, обґрунтувати організаційно-педагогічне забезпечення їх підготовки та окреслити можливості використання позитивного польського досвіду в Україні; порівняльно-зіставний метод допоміг провести компаративний аналіз професійної підготовки вчителів англійської мови у польських та українських ВНЗ; *емпіричні* – бесіди, діалог, дискусія, інтерв'ю, спостереження, обговорення дослідницьких проблем під час відряджень до Республіки Польща, спілкування та листування з польськими колегами.

Джерельна база дослідження. На різних етапах наукового пошуку було використано 270 джерел, у тому числі 131 зарубіжне. Основою дослідження стали:

– міжнародні документи європейських організацій (Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО) щодо професійної підготовки вчителя

іноземної мови;

– законодавчі акти в галузі підготовки вчителів у Польщі, документи Міністерства народної освіти та спорту Польщі, доповіді державних освітніх установ Польщі (Комітету експертів народної освіти, Польського неofilологічного товариства (Polskie Towarzystwo Neofilologiczne), Центру післядипломної підготовки вчителів (Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli));

– матеріали Європейських мереж інформації й документації в галузі освіти EURYDICE, EUROSTAT, iNet тощо;

– монографії та наукові збірники вітчизняних та зарубіжних (в тому числі польських) науковців з проблеми;

– аналітичні матеріали Європейських інституцій (Міжнародної академії освіти (The International Academy of Education), Міжнародної федерації асоціацій вчителів мови (International Federation of Language Teacher Associations), Європейського центру сучасних мов (European Center of Modern Languages) та ін.);

– польська педагогічна періодика (Edukacja, Kultura i Edukacja, Nowa Szkoła, Szkoła Zawodowa, Języki obce w szkole podstawowej, gimnazium i liceum та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови у польських вищих навчальних закладах: визначено особливості реформування (концептуальні, структурні і законодавчі реформи); проаналізовано стандарт, напрями професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ та окреслено кваліфікаційні вимоги до випускників педагогічних колегіумів, вищих шкіл професійної освіти та університетів Польщі; охарактеризовано зміст професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у польських закладах вищої освіти різного рівня акредитації на основі чинних навчальних планів польських ВНЗ різних типів; здійснено порівняльний аналіз готовності майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України (за змістовою та мотиваційною компонентами); розроблено практичні рекомендації щодо використання позитивного досвіду Польщі у професійній підготовці вчителів англійської мови в Україні (на законодавчому, теоретичному, організаційно-адміністративному, організаційно-методичному та практичному рівнях).

– *уточнено* наукові підходи до реформування системи вищої освіти; ролі державних стандартів у підвищенні ефективності професійної підготовки вчителів;

– *подальшого розвитку* набули визначення основних понять і категорій дослідження, зокрема, компетентнісного підходу до освітньо-професійної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що фактичний матеріал та основні положення і висновки дослідження можуть бути використані в ході розв'язання наукових і практичних завдань реформування

української освіти, формування національної освітньої політики. Систематизовані та узагальнені положення можуть стати основою для написання праць з порівняльної педагогіки, педагогіки вищої школи, педагогічного менеджменту: розроблення навчальних програм, посібників та спецкурсів з англійської мови; проведення семінарських і практичних занять для студентів факультетів іноземної філології вищих навчальних закладів; у діяльності закладів післядипломної освіти вчителів.

Результати дослідження *впроваджено* у навчальний процес Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка про впровадження № 04/1357 від 11.10.2011 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка про впровадження № 1641 від 05.10.2011 р.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1566/01 від 06.10.2011 р.); Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 232/03-б від 27.05.2011 р.); Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Т.Г. Шевченка (довідка про впровадження № 257 від 05.10.2011 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях Лабораторії педагогічної компаративістики, кафедр практики іноземних мов, загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; були предметом виступів на науково-практичних конференціях та семінарах: *міжнародних* – „Підготовка вчителів – стратегії, концепції, ідеї” (Плоцьк, Польща, 2007), „Іноземна мова як фактор входження в міжнародний освітній простір” (Умань, 2007), „Роль едукативного середовища у підготовці вчителя сільської школи” (Умань, 2007), „Порівняльна педагогіка в умовах міжнародного співтовариства і Європейської інтеграції”, (Брест, Білорусія, 2007), „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (Київ, 2009), „Перспективи розвитку вищої школи” (Гродно, Білорусія, 2010), „Соціалізація молодшої особистості: культура, освітня політика, технології формування” (Суми, 2011), „Технологічний підхід у підготовці майбутніх учителів” (Умань, 2011), „Мова-література-культура: дидактичні проблеми та їх контексти” (Плоцьк, Польща, 2011), „Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу” (Ніжин, 2011), „Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози” (Умань, 2011); *всеукраїнських* – „Інтерактивні технології навчання” (Умань, 2006–2007), „Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив” (Київ, 2009), „Актуальні проблеми вітчизняної порівняльної педагогіки за умов інтеграційних процесів” (Ніжин, 2010).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, у тому числі 6 статей – у фахових виданнях, внесених до переліку, затвердженого ВАК України, 2 статті – у наукових зарубіжних виданнях, 7 тез – у матеріалах міжнародних конференцій України, Польщі та Білорусії.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 271 сторінка, обсяг основного тексту – 172 сторінки. Список використаних джерел включає 270 позицій, з них 36 – англійською мовою, 95 – польською мовою. Робота містить 17 таблиць, 5 рисунків та 21 додаток на 72 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, джерельну базу дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, представлено їх апробацію; наведено відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *„Теоретичні засади професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі”* – розкрито стан розробленості проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Республіці Польща; висвітлено понятійно-категорійний апарат дослідження, окреслено особливості реформування професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі.

Внаслідок огляду стану розробленості проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі виокремлено спільні підходи до означеного процесу на загальноєвропейському рівні, у польських та українських дослідженнях: компетентністний, інноваційний, диференційований, модульний, стандартизований, практичний, комунікативно-орієнтований, цілеспрямований, європейський.

На основі аналізу джерел виділено три етапи розроблення проблематики, пов'язаної із професійною підготовкою вчителів англійської мови в Польщі: I етап – модернізаційний (1990–1999 рр.) – пов'язаний з розробленням нових концепцій професійної підготовки вчителів; II етап – стандартизаційний (1999–2006 рр.) – позначений активізацією досліджень, спрямованих на розроблення освітніх стандартів професійної підготовки вчителів іноземних мов та визначенням їхніх основних компетенцій; III етап – адаптаційний (2006–2011 рр.) – характеризується посиленням уваги щодо адаптації європейських стандартів підготовки вчителів англійської мови до особливостей польської національної освіти.

У ході опрацювання україно-, російсько-, англо- та польськомовних наукових праць, словників та глосаріїв запропоновано робочі визначення термінів, необхідних для розкриття предмета дослідження. Під професійною підготовкою вчителя англійської мови розуміємо складний та цілеспрямований процес оволодіння професійними компетенціями для раціонального використання їх у навчанні іноземної мови, як у навчальному середовищі, так і в науково-дослідній сфері. Стандарт трактовано як очікуваний рівень вимог та умов, які визначають якість або те, що вищими навчальними

зкладами та їхніми програмами повинно бути реалізоване з метою отримання акредитації та сертифікації. Реформу подано як санкціоновану радикальну зміну в певній сфері суспільного життя, мета якої – покращення існуючого стану речей, а також впровадження такої зміни.

Зміст підготовки – це структура і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації. Інституційне забезпечення підготовки майбутніх учителів англійської мови в Польщі включає університети, вищі професійні школи, до складу яких входять інститути, а також педагогічні колегіуми іноземних мов. У роботі компетентністний підхід подано у контексті проектування результатів освіти на основі компетенцій.

Систематизовано чинники реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі, серед яких виокремлено політичні (необхідність демократизації усіх сфер суспільного життя), економічні (брак належного фінансового забезпечення вищих навчальних закладів; необхідність пристосування професійної підготовки до змінних потреб ринку праці), соціальні (вивчення західноєвропейських мов як шлях до покращення соціального статусу різних верств польського суспільства), освітні (низький рівень володіння іноземною мовою порівняно з громадянами країн Західної Європи; застаріла система підготовки вчителя англійської мови, брак кадрів для навчання англійської мови у сільських школах; одноманітні напрями підготовки вчителів іноземних мов; невідповідність системи підготовки кадрів європейським стандартам).

Визначено два етапи реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі: I етап (1989–1999 рр.) – структурна реформа, II етап (1999–2006 рр.) – програмна реформа, зорієнтовані на зближення та узгодження з єдиними європейськими вимогами, модернізацію та якісну підготовку майбутніх учителів-мовників. Проведені у ці періоди реформи класифіковано як: *концептуальні реформи* (пов'язані із запровадженням європейського виміру та компетентнісного підходу), *структурні перетворення* (пов'язані зі створенням мережі 3-річних педагогічних колегіумів іноземних мов), *законодавчі реформи* (запровадження нового документа європейського виміру „Стандарти професійної підготовки вчителів іноземних мов”, 2004 р.).

Виявлено, що засадничими принципами реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі є: пристосування педагогіки до потреб конкретних груп, які вивчають іноземну мову; акцентування більшої уваги на комунікативних аспектах вивчення мови; застосування міжкультурного виміру; білінгвальні та мультилінгвальні підходи до освіти; використання нових технологій, відкритого та дистанційного навчання у підготовці вчителів та забезпечення майбутніх учителів знаннями щодо використання цих технологій; збільшення уваги до підготовки вчителя іноземних мов для початкової школи; європеїзація програм підготовки вчителів та вдосконалення компетентності вчителів іноземної мови тощо.

У другому розділі – „*Організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі*” – охарактеризовано сучасні стандарти та вимоги до вчителів англійської мови в Польщі; окреслено інституційне забезпечення, напрями підготовки та зміст чинних навчальних програм професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Республіки Польща.

У дослідженні продемонстровано етапи стандартизації підготовки вчителів англійської мови шляхом порівняння двох проектів стандарту (1997 р. і 1998 р.). Виявлено, що у другому проекті компетенції подані в більш розгорнутому вигляді та характеризуються більш досконалим змістом. Зокрема, широко експонується розвиток медіальних та інтерпретаційно-комунікативних компетенцій учителя, а також краще розгорнуто прагматичні компетенції, які у першому проекті трактувалися як праксеологічні. Аналіз чинного стандарту виявив, що ним передбачено володіння вчителів англійської мови низкою компетенцій (виховними та соціальними, дидактичними, креативними, праксеологічними, комунікативними, інформаційно-медіальними, мовними). Згідно зі стандартом професійна підготовка вчителів іноземної мови охоплює навчання на студії першого ступеня з отриманням титулу ліценціата (що відповідає освітньо-кваліфікаційному рівневі „бакалавр”). Навчання триває не менше 6 семестрів. Кількість годин занять повинна становити не менше 2000, а кількість пунктів ECTS – 180.

Охарактеризовано основні блоки професійної підготовки вчителів-філологів (філологічного, педагогічного та загального спрямування) у Польщі, наведено мінімальну кількість годин занять, визначену стандартом. Підкреслено роль Ради навчального закладу у розробці навчального плану, його відповідальність за управління, організацію, зміст, форми та методи педагогічної підготовки майбутніх учителів на основі державного стандарту.

Охарактеризовано специфіку підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Республіки Польща різного рівня: на факультетах іноземної філології університетів, в інститутах англістики або інститутах неофілології, які діють у структурі вищих шкіл професійної освіти, а також у педагогічних колегіумах іноземних мов.

Визначено особливості програм підготовки майбутніх учителів англійської мови на двох рівнях, зважаючи на двоступеневість польської вищої освіти (ліценціат або бакалаврат і магістратура). Основна увага зосереджена в роботі на підготовці майбутніх учителів першого ступеня як достатнього для роботи у школі.

У розділі виокремлено відмінності між синхронною та діахронною моделями підготовки вчителів англійської мови у Польщі. Відзначено, що перша модель, яка полягає в одночасній спеціально-педагогічній підготовці фахівців, діє у більшості вищих педагогічних шкіл і колегіумів, у той час як діахронна модель, яка виявляється у часовій наступності педагогічної підготовки після спеціальної, переважає в університетах.

Унаслідок аналізу чинних програм восьми ВНЗ Республіки Польща

виявлено їхні основні характеристики (варіативність дисциплін; елективний принцип освіти; застосовування інтегрованих навчальних курсів; співвіднесення теоретичних дисциплін до практичних приблизно 1:5, вивчення додаткових курсів, значні відмінності в розподілі годин у навчальних планах різних закладів, дотримання норм стандарту). Визначено, що на педагогічну практику відведено в середньому 150 годин на двох навчальних рівнях: у початковій школі та в гімназії (або ліцеї). Шкільна практика розпочинається з першого або другого курсу, залежно від внутрішньовузівських розпоряджень. Педагогічна практика в більшості реалізується паралельно з теоретичною підготовкою. Формами шкільної практики є асистентська та предметно-методична.

У третьому розділі – *„Порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі та України”* – у процесі порівняльного аналізу виявлено особливості професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі та Україні; визначено рівень готовності польських і українських студентів до професійної діяльності у якості учителів англійської мови, що дало підстави для розроблення практичних рекомендацій щодо використання позитивного досвіду Польщі у підготовці вчителів англійської мови в українських ВНЗ.

З метою виявлення особливостей професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі та Україні здійснено порівняльний аналіз на організаційному і змістовому рівнях. На організаційному рівні проаналізовано і порівняно: типи навчальних закладів, які здійснюють підготовку вчителів англійської мови; освітньо-кваліфікаційні рівні; стандарти підготовки вчителів англійської мови; структуру підготовки; принципи розроблення навчальних програм (табл. 1).

На змістовому рівні внаслідок порівняльного аналізу виявлено низку тенденцій: в Україні на підготовку вчителя англійської мови відводиться в тричотири рази більше годин, ніж у Польщі; кількість дисциплін у навчальних планах підготовки фахівців Польщі – 25–35, тоді як в Україні – 50–60; у польських ВНЗ на дипломні семінари за стандартом призначено 60 годин, а в українських на 2 курсові роботи – 288 годин (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя); навчальними програмами вищих шкіл I ступеня з підготовки вчителів англійської мови в Польщі передбачено три роки професійної підготовки, в Україні – чотири роки; у польських ВНЗ, порівняно з українськими, поєднано неблизькі за змістом освіти спеціальності, тобто ті, які взаємно не доповнюють одна одну, але мають попит на ринку праці; навчальні плани польських ВНЗ I ступеня охоплюють 180 кредитів, а навчальні програми українських ВНЗ – 240 кредитів; пропорційність циклів професійної підготовки вчителів англійської мови в Україні й Польщі в середньому є подібною: філологічна (професійна) підготовка становить 60–70 %, педагогічна – 14–20 %, загальна – 10–20 %; на проходження

практичної підготовки студентів-філологів у польських ВНЗ передбачено 150 годин, а в українських – удвічі більше (288–432 години).

Таблиця 1

Організаційний рівень професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України: спільне та відмінне

Польща	Україна
1. Заклади, що забезпечують підготовку вчителів англійської мови для роботи в базовій (основній) школі	
Педагогічні колегіуми іноземних мов (переважно) Вищі професійні школи Інститути Університети	Педагогічні коледжі Педагогічні училища Інститути Університети (педагогічні, класичні, гуманітарні)
2. Освітньо-кваліфікаційні рівні	
Бакалавр – 3 роки Магістр – 2 роки	Молодший спеціаліст – 3 роки Бакалавр – 4 роки Спеціаліст – 1 рік Магістр – 1 рік
3. Наявність стандарту підготовки вчителя іноземної мови	
Розроблення єдиного стандарту професійної підготовки вчителів іноземних мов у 2004 р.	Розроблення стандарту вищої освіти: - освітньо-кваліфікаційної характеристики (2004 р.); - освітньо-професійної програми (2009 р.)
4. Структура підготовки	
Двопредметна спеціалізація: I спеціалізація – англійська мова; II спеціалізація – - друга іноземна мова; - дошкільна (початкова) освіта; - педагогіка; - технічне виховання; - європейська едукція; - суспільствознавство; - інформаційні технології - економіка та підприємництво та ін.	Двопредметна спеціалізація: I спеціалізація – англійська мова; II спеціалізація: - друга іноземна мова; - дошкільна (початкова) освіта; - педагогіка; - література та ін.
5. Навчальні програми	
Автономія в інтерпретації навчальних програм, підбору підручників тощо.	Автономія в інтерпретації навчальних програм, підбору підручників тощо.

Виявлено, що польські навчальні програми мають такі відмінності від українських: *на рівні загальної підготовки* – кількість предметів у середньому

становить 8–10; відсутні дисципліни національного спрямування (польська мова, польська література, історія польської культури, ділова польська мова), релігійного спрямування (релігієзнавство), політичної обізнаності (політологія), громадянської освіти (соціологія), економічної теорії тощо; у 2–3 рази звужений обсяг фізичної підготовки до 60–120 годин; у 5–6 разів менша кількість годин на інформаційні технології (30 годин); із восьми аналізованих ВНЗ вивчення таких дисциплін, як філософія (30–60 годин у всіх ВНЗ), логіка (30 годин у двох ВНЗ), етика і естетика (15 і 30 годин у одному ВНЗ), правознавство (10–15 годин у трьох ВНЗ), БЖД (4–4–15–30 годин у чотирьох ВНЗ), охорона інтелектуальної власності (2–4 години у двох ВНЗ), бібліотечна підготовка (по 2 години) передбачає значно менше годинне навантаження, ніж в Україні; друга іноземна мова складає 120–420 годин; латинська мова 30–60 годин, а у деяких ВНЗ не вивчається); *на рівні педагогічної підготовки* – чітке дотримання норм стандарту у всіх ВНЗ; вивчення 5 предметів (удвічі менше); кількість годин учетверо менша; вивчення методики викладання одного предмета, а не трьох; обов'язковість оволодіння правильною постановкою голосу; обов'язковість дипломних семінарів обсягом 60 годин для написання дипломного проекту; *на рівні філологічної підготовки* – удвічі менша кількість навчальних дисциплін та годинного навантаження; не всі ВНЗ дотримуються норм чіткого стандарту тощо.

З метою порівняння стану професійної підготовки та готовності майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Польщі та України було проведено анкетування серед 550 студентів III–IV курсів факультетів іноземної (англійської) філології у різних типах інституцій Польщі (колегіум, інститут у складі вищої професійної школи, університет) та України (університети). У ході анкетування пропорційно опитано по 50 студентів у трьох ВНЗ Польщі (Інститут неофілології Вищої професійної школи м. Плоцьк, Європейський колегіум м. Гнезно та Католицький університет м. Люблін) та вісьмох ВНЗ України (Київський національний лінгвістичний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Ужгородський національний університет, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини). Кількість охоплених вищих навчальних закладів обумовлена бажанням отримати більш достовірні результати та реальними можливостями для проведення порівняльного зрізу.

Питання анкети розподілено на 5 компонент (мотиваційну, інформаційну, змістову, структурну та практичну), які дали змогу виокремити спільні й відмінні риси професійної підготовки вчителів англійської мови. Результати анкетування засвідчили, що для 69 % польських та лише для 25 % українських студентів мотиви вибору професії вчителя англійської мови спрямовані на педагогічну діяльність; 67 % польських респондентів вважають достатнім

3-річний термін підготовки для роботи в школі у порівняно з 72 % українських респондентів, які вважають достатнім 4-річний термін підготовки; мала кількість опитаних польських студентів вважають за необхідне вивчення таких предметів загального циклу, як етика – 9 % студентів (в Україні – 64 %); філософія, БЖД, охорона інтелектуальної власності та фізична культура по 7 % студентів (відповідно в Україні показники більші – 41:33:38:18 %); право – 5 % студентів (в Україні – 39 %); латинська мова, політологія та економіка по 2 % студентів (відповідно в Україні показники становлять 34:12:17 %); екологія – 0 % студентів (в Україні – 17 %); 68 % польських студентів не задоволені коротким терміном шкільної практики (порівняно в Україні – 30 %); якщо 61 % польських студентів вважають проходження практики на I курсі навчання корисним, то 63 % українських студентів їм заперечують. Було виявлено, що українські студенти демонструють вищий рівень готовності до професійної діяльності у школі на змістовому рівні, в той час як польські студенти – на мотиваційному рівні.

Подібне ставлення майбутніх учителів англійської мови до професійної підготовки у ВНЗ України та Польщі виражається через: усвідомлення студентами відповідності потребам ринку праці у майстерному і обов'язковому володінні англійською мовою; врахування рівня підготовки вищого навчального закладу перед вибором професії; перспективне і впевнене бачення себе як компетентного вчителя англійської мови після підготовки у ВНЗ; усвідомлення ролі та функцій компетентного вчителя у школі; усвідомлення недостатності знань із практичних занять англійської мови як профілюючого предмета; схвалення достатності підготовки з методики навчання предмета; бажання розширити такий етап практики, як проведення власних уроків; орієнтованість на належний рівень підготовки після закінчення вищого навчального закладу; узгодження студентами відповідності їхньої професійної підготовки до міжнародного рівня.

Результати дослідження підтвердили, що на змістовому рівні більше українських респондентів продемонстрували високий рівень готовності до професійної діяльності в школі (22 %), у той час як на середньому рівні знаходяться 33 % українських опитаних, що на 6 % менше, ніж польських студентів; на мотиваційному рівні польські студенти продемонстрували набагато вищий рівень мотивованості до професійної діяльності в школі: з високим рівнем – на 26 % більше, з середнім – на 2 % більше, з низьким – на 28 % менше, порівняно з українськими студентами.

На основі аналізу польського досвіду професійної підготовки вчителів англійської мови було запропоновано практичні рекомендації щодо використання позитивного досвіду Польщі у професійній підготовці вчителів англійської мови в українських ВНЗ: привести навчальні плани у відповідність до єдиного стандарту професійної підготовки вчителів іноземної мови; унормувати та затвердити перелік основних компетенцій учителів іноземної мови для реалізації професійних завдань; розширити спектр другої спеціалізації у відповідності до польського зразка та сучасних вимог; привести понятійно-

категоріальний апарат дослідження професійної підготовки вчителів англійської мови до єдиного стандарту; забезпечити майбутніх учителів англійської мови можливостями вільного вибору навчальних дисциплін; адаптувати навчальні плани та програми до європейського виміру; надавати майбутнім учителям-мовникам можливість проходити стажування і практикувати мову у країнах носіїв англійської мови; сприяти міжнародному обміну студентами; використовувати нові технології та підходи у викладанні іноземних мов; встановлювати тісну співпрацю з різними освітніми інституціями; надавати належне матеріально-технічне забезпечення вищим навчальним закладам України для якісної підготовки вчителів англійської мови.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено науково-теоретичне узагальнення досліджуваної проблеми, представлене у вигляді теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічного забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі та окреслення можливостей використання відповідного польського досвіду в Україні.

1. Визначено особливості реформування професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі: врахування загальноєвропейської політики щодо мовної освіти; пристосування педагогіки до потреб конкретних груп, які вивчають іноземну мову; акцентування більшої уваги на комунікативних аспектах вивчення мови; застосування міжкультурного виміру, білінгвальних та мультілінгвальних підходів до освіти; використання нових технологій, відкритого та дистанційного навчання у підготовці вчителів та забезпечення майбутніх учителів знаннями щодо використання цих технологій; збільшення уваги до підготовки вчителя іноземних мов для початкової школи; європеїзація та інтернаціоналізація програм підготовки вчителів; удосконалення компетентності вчителів щодо іноземної мови та культури, яку вони вивчають.

Визначено два етапи реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі: перший етап (1989–1999 рр.) – структурна реформа (створення мережі трирічних колегіумів, модернізація програм підготовки, зміна навчальних планів, експериментальна перевірка розроблених проєктів стандарту підготовки, активізація програм мобільності); другий етап (1999–2006 рр.) – програмна реформа (перехід до професійної підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями „бакалавр” (ліценціат) – „магістр” (магістеріум), модернізація змісту підготовки з урахуванням європейського виміру, посилення практичної складової підготовки).

2. Проаналізовано стандарт та напрями професійної підготовки вчителів англійської мови у польських ВНЗ. Порівняно зміст проєктів стандарту 1997, 1998 років і чинного стандарту, затвердженого у 2004 році. Виявлено, що згідно зі стандартом мінімальний термін підготовки становить 3 роки (мінімум 180 кредитів). Зазначено, що освітньо-професійні права випускника колегіуму іноземних мов передбачають роботу в початковій школі (I–VI роки шкільного навчання) і гімназії (VII–IX роки шкільного навчання); випускника вищої

школи професійної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем „бакалавр” – роботу в початковій школі, гімназії і ліцеї та продовження навчання в магістратурі; випускника університету за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр” – роботу в початковій школі, гімназії, ліцеї, ВНЗ і продовження навчання в аспірантурі.

Встановлено, що у практиці польських ВНЗ основні напрями підготовки вчителів англійської мови поєднують паралельні спеціальності: англійська мова і технології (європейські студії, початкове навчання, педагогіка раннього шкільного віку, чеська мова, російська мова, суспільствознавство, інформаційні технології, німецька мова, американська література та культура, британська література та культура, польська мова як іноземна, адміністрація, економіка тощо).

3. Досліджено зміст професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у закладах вищої освіти різного рівня акредитації шляхом аналізу чинних навчальних планів (2008–2012 рр.) вісьмох польських ВНЗ. При виборі закладів підготовки майбутніх учителів англійської мови враховувалися: регіон функціонування (вищі навчальні заклади, які знаходяться на півночі, півдні, заході, сході та в центрі Польщі), типи вищих навчальних закладів (університети, вищі професійні школи, колегіуми), доступність досліджуваної документації (всі навчальні плани та програми взяті з офіційних сайтів кожного ВНЗ, які є відкритими та доступними).

На основі проведеного аналізу базових навчальних планів підготовки вчителів англійської мови всі дисципліни поділено на три цикли: *загальна або загальнонаукова підготовка* вчителя-філолога (філософія, етика, естетика, практична логіка, латинська мова, друга іноземна мова, освітнє право, інформаційні технології в навчанні предмета, основи здоров'я, основи безпеки життєдіяльності, охорона інтелектуальної власності, бібліотечне пристосування та фізичне виховання); *педагогічна підготовка* (педагогіка, психологія, предметна дидактика або методики, правильна вимова та предмети психолінгвістичного і психопедагогічного контексту мовної підготовки на вибір (психологія комунікації, психолінгвістика, основна термінологія навчання іноземної мови, інтеракція на уроках іноземної мови, британські/американські інституції, динаміка комунікації, моделі мовної комунікації, елементи теоретичного мовознавства в конструюванні педагогічної граматики тощо), дипломні семінари, практика у школі; *спеціальна або філологічна підготовка* (практичний курс англійської мови, історія літератури з елементами літературознавства, література та культура Англії, історія Англії та США, історія англійської літератури, історія американської літератури, вступ до мовознавства, вступ до культурознавства, описова граматики, історична граматики, контрастивна граматики англійської та польської мов, інтерпретація літературних текстів та перекладознавство).

Унаслідок порівняльного аналізу визначено відмінності та подібності у навчальних планах та програмах, що пояснюється автономністю всіх вищих шкіл Республіки Польща. Проте зауважено, що всі ВНЗ у своїх навчальних

програмах ураховують розпорядження Міністерства народної освіти та спорту Польщі і дещо перевищують обсяг предметних годин порівняно з міністерським мінімумом. Підкреслено, що професійна підготовка вчителя англійської мови у польських вищих навчальних закладах базується на: досконалому вивченні мови; вивченні психології, педагогіки та методики викладання іноземної мови; вивченні дисциплін, які включають знання з літератури, історії, культури та лінгвістики; вивченні додаткових курсів, таких, як друга іноземна мова, комп'ютерні технології, європейська освіта тощо. Визначено відповідність щорічних іспитів із практичного курсу англійської мови з іспитами кембріджського університету: 1 рік – First Certificate in English (рівень B2); 2 рік – Certificate in Advanced English (рівень C1); 3 рік – Certificate of Proficiency in English (рівень C2).

4. Здійснено порівняльний аналіз професійної готовності майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України. Результати дослідження, в якому взяли участь 550 українських і польських студентів, виявили такі відмінності: у мотивації навчальної діяльності (польські студенти спрямовані на перспективу педагогічної діяльності, у той час як українські – мріють бути перекладачами); в усвідомленні достатності терміну навчання (польські студенти – три-, українські – чотирирічного); у ставленні до загальноосвітньої підготовки (польські студенти, на відміну від українських, не бачать необхідності у вивченні предметів загального циклу); у схваленні терміну проходження практики в школі (польські студенти, на відміну від українських, вважають його недостатнім); у ставленні до взаємовідвідування занять під час педагогічної практики (польські студенти, на відміну від українських, вважають його непотрібним). Таким чином, порівняльний зріз засвідчив вищий рівень готовності польських студентів до професійної діяльності у школі на мотиваційному рівні, а українських студентів – на змістовому рівні.

5. Результати порівняльного аналізу було використано при розробленні практичних рекомендацій щодо використання позитивного польського досвіду у професійній підготовці учителів англійської мови в українських ВНЗ на законодавчому, організаційно-адміністративному, організаційно-методичному та на практичному рівнях.

На законодавчому рівні зацентовано на важливості відповідності стандарту підготовки учителів англійської мови міжнародним вимогам. Дотримання цієї вимоги сприятиме накопичуванню й перезарахуванню кредитів при участі українських студентів у програмах європейської мобільності. Запропоновано розширення спектру другої спеціальності.

На теоретичному рівні підкреслено необхідність приведення термінології щодо професійної підготовки учителів англійської мови до єдиного стандарту.

На організаційно-адміністративному рівні запропоновано надання студентам права вибору власної освітньої траєкторії з урахуванням інтересів, здібностей, прагнень та потреб кожного студента-філолога. Привернено увагу до необхідності адміністративно-організаційної підтримки участі студентів у програмах європейської мобільності, забезпечення механізмів обґрунтування

відсутності студента-учасника програми, надання йому можливості самостійно планувати складання форм контролю.

На організаційно-методичному рівні наголошено на корисності застосування нових методів, засобів навчання іншомовного спілкування, розроблення й активного впровадження у навчальну діяльність інформаційних пакетів, використання нових технологій, відкритого та дистанційного навчання у підготовці вчителів та забезпеченні майбутніх учителів знаннями щодо використання цих технологій.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі. Подальшої розробки потребують форми, методи та засоби навчання, освітні технології, які використовуються у процесі підготовки вчителів англійської мови до складання міжнародних екзаменів тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, внесених до переліку, затвердженого ВАК України

1. Деркач С. П. Вивчення іноземної мови – одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин в учнів / С. П. Деркач // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. – Умань, 2006. – Вип. 17. – С. 131–136.

2. Деркач С. П. Освітні реформи в Польщі / С. П. Деркач // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. – Умань : Софія, 2007. – Вип. 21. – С. 148–153.

3. Деркач С. П. Особливості та сутність професійної підготовки вчителя / С. П. Деркач // Вісник Інституту розвитку дитини. – К., 2010. – Вип. 10. – С. 50–54.

4. Деркач С. П. Професійна підготовка вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України: компаративний аналіз / С. П. Деркач // Порівняльно-педагогічні студії. – 2011. – № 1 (7). – С. 153–160.

5. Деркач С. П. Професійна підготовка вчителя: теоретичний аспект / С. П. Деркач // Вища освіта України : додаток 4. Т. 2 (14). – К. : [Гнозис], 2009. – Тем. вип. № 3 „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – С. 454–461.

6. Деркач С. П. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Польщі / С. П. Деркач // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. „Педагогіка і психологія” : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2011. – Вип. 29, ч. 2. – С. 37–43.

Статті у зарубіжних наукових виданнях

7. Деркач С. П. Обучение студентов иностранного языка в учебных заведениях Польши // Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции : материалы III междунар. науч. конф. – Брест, 2008. – С. 82–84.

8. Деркач С. П. Оптимізація професійної підготовки вчителя іноземної мови / С. П. Деркач // Педагогіка. – Плоцьк, 2007. – Т. 6, ч. 2. – С. 267–279.

Тези доповідей та матеріали наукових конференцій

9. Деркач С. П. Теоретичне питання професійної підготовки вчителя / С. П. Деркач // Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив : матеріали шостої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К., 2009. – С. 23–24.

10. Деркач С. П. Тенденції професійної підготовки вчителя англійської мови у ВНЗ Польщі та України / С. П. Деркач // Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози : матеріали Міжнар. наук. конф. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. I. – С. 146–148.

11. Деркач С. П. Стандарт підготовки учителя англійського язика в высших учебных заведениях Польши / С. П. Деркач // Перспективы развития высшей школы : материалы III междунар. науч.-метод. конф. – Гродно, 2010. – С. 44–46.

12. Деркач С. П. Реформи професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі / С. П. Деркач // Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студ. – Суми, 2011. – С. 19–21.

13. Деркач С. П. Проблеми вдосконалення професійної підготовки вчителя іноземної мови / С. П. Деркач // Іноземна мова як фактор входження в міжнародний освітній простір : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Умань, 2007. – С. 41–43.

14. Деркач С. П. Пріоритети освітньої мовної політики у професійній підготовці вчителя англійської мови / С. П. Деркач // Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. – С. 7–8.

15. Derkacz S. Podobieństwa i różnice w procesie kształcenia nauczycieli języka angielskiego na przykładzie wyższej szkoły w Polsce i na Ukrainie / Derkacz S. // Język, literatura, kultura. Konteksty glottodydaktyczne : Materiał V Ogólnopolskiej konferencji naukowej. – Płock, 2011. – S.9.

АНОТАЦІЇ

Деркач С. П. Професійна підготовка вчителів англійської мови в Польщі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2011.

Дисертацію присвячено професійній підготовці вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Польщі. У роботі визначено особливості реформування професійної підготовки вчителів англійської мови у польських вищих навчальних закладах (концептуальні, структурні і законодавчі реформи). Проаналізовано стандарт та напрями професійної підготовки вчителів англійської мови у польських ВНЗ. Досліджено зміст професійної підготовки

майбутніх учителів англійської мови у польських закладах вищої освіти різного рівня акредитації на основі чинних навчальних планів вісьмох ВНЗ різних типів. Автором здійснено порівняльний аналіз підготовки майбутніх учителів англійської мови у Польщі й Україні, а також розроблено практичні рекомендації щодо використання позитивного польського досвіду у вітчизняній професійній підготовці вчителів англійської мови на законодавчому, теоретичному, організаційно-адміністративному, організаційно-методичному та практичному рівнях.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель англійської мови, стандарт, реформа, зміст підготовки вчителя, організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Польщі.

Деркач С. П. Профессиональная подготовка учителей английского языка в Польше. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Умань, 2011.

В диссертации исследуется процесс профессиональной подготовки учителей английского языка в Польше.

Установлено, что при реформировании профессиональной подготовки учителей английского языка в высших учебных заведениях Польши принято во внимание общеевропейскую политику по языковому образованию, направленную на формирование открытого, мультилингвального, межкультурного общества.

Систематизированы факторы реформирования профессиональной подготовки учителей английского языка в Польше, среди которых выделены политические (необходимость демократизации всех сфер общественной жизни), экономические (отсутствие надлежащего финансового обеспечения высших учебных заведений; необходимость приспособления профессиональной подготовки к меняющимся потребностям рынка труда), социальные (изучение западноевропейских языков как путь к улучшению социального статуса различных слоёв польского общества), образовательные (низкий уровень владения языком по сравнению с гражданами стран Западной Европы; устаревшая система подготовки учителя английского языка, нехватка кадров для обучения английскому языку в сельских школах; однообразные направления подготовки учителей иностранных языков; несоответствие системы подготовки кадров европейским стандартам).

Определены два этапа реформирования подготовки учителей английского языка в Польше: первый этап (1989–1999 гг.) – структурная реформа (создание сети трёхлетних колледжумов, модернизация программ подготовки, изменение учебных планов, экспериментальная проверка разработанных проектов стандарта подготовки, активизация программ мобильности), второй этап (1999–2006 гг.) – программная реформа.

Выявлено, что согласно стандарту минимальный срок подготовки составляет 3 года (180 кредитов).

Отмечено, что в польских вузах практикуется обучение двум параллельным специальностям: английский язык и технологии (европейские студии, начальное образование, педагогика раннего школьного возраста, чешский язык, русский язык, обществознание, информационные технологии, немецкий язык, американская литература и культура, британская литература и культура, польский язык как иностранный, администрация, экономика и т. д.).

Определено соответствие ежегодных экзаменов по практическому курсу английского языка с экзаменами кембриджского университета: 1 год – First Certificate in English (уровень B2), 2 год – Certificate in Advanced English (уровень C1), 3 год – Certificate of Proficiency in English (уровень C2).

Содержание профессиональной подготовки будущих учителей английского языка в учреждениях высшего образования разного уровня аккредитации исследованы путём анализа действующих учебных планов (2008–2012 гг.) восьмерых польских вузов.

В результате сравнительного анализа определены различия и сходства в учебных планах и программах, что объясняется автономностью всех высших школ. Однако замечено, что все проанализированные вузы в своих учебных программах учитывают распоряжения Министерства народного образования и спорта Польши и несколько превышают объем предметных часов по сравнению с министерским минимумом. Подчеркнуто, что профессиональная подготовка учителя английского языка в польских вузах базируется на: совершенном изучении языка; изучении психологии, педагогики и методики преподавания иностранного языка; изучении дисциплин, включающих знания по литературе, истории, культуры и лингвистики; изучении дополнительных курсов: второй иностранный язык, компьютерные технологии, европейское образование и т. п.

Результаты анкетирования, в котором приняли участие всего 550 украинских и польских студентов, обнаружили различия в мотивации учебной деятельности (польские студенты направленные на перспективу педагогической деятельности, в то время как украинские – мечтают быть переводчиками), в осознании достаточности срока обучения (польские студенты – трех-, украинские – четырехлетнего), в отношении к общеобразовательной подготовке (польские студенты, в отличие от украинских, не видят необходимости в изучении предметов общего цикла), в одобрении срока прохождения практики в школе (польские студенты, в отличие от украинских, считают его недостаточным), в отношении к взаимопосещению (польские студенты, в отличие от украинских, считают его ненужным). Сравнительный срез профессиональной готовности польских и украинских будущих учителей английского языка засвидетельствовал о лучшей готовности польских студентов к обучению иноязычного общения учащихся в школе.

Результаты сравнительного анализа были использованы при обрисовке возможностей использования опыта Польши по профессиональной подготовке

учителей английского языка в украинских вузах на различных уровнях: на законодательном уровне акцентировано на важности соответствия стандарту подготовки учителей английского языка международным требованиям; на теоретическом – подчеркнута необходимость приведения терминологии по профессиональной подготовке учителей английского языка к единому стандарту; на организационно-административном – предложено предоставление студентам права выбора собственной образовательной траектории с учетом интересов, способностей, стремлений и потребностей каждого студента-филолога; на организационно-методическом – отмечена полезность применения новых методов, средств обучения иноязычного общения, разработки и активного внедрения в учебную деятельность информационных пакетов, использование новых технологий, открытого и дистанционного обучения в подготовке учителей и обеспечении будущих учителей знаниями по применению этих технологий.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель английского языка, стандарт, реформа, содержание подготовки учителя, организационно-педагогическое обеспечение профессиональной подготовки учителя английского языка в Польше.

Derkach S. P. Professional training of English teachers in Poland. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree, speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna, Uman, 2011.

Professional training of English teachers at Polish higher educational establishments has been investigated in the thesis.

Peculiarities of reforms in English teachers' training at Polish universities, institutes, higher vocational schools and educational colleges of foreign languages have been studied.

The standard of English teachers' professional training at Polish higher educational establishments and graduation qualification requirements for students at universities, institutes, higher vocational schools and educational colleges of foreign languages have been grounded.

The content of future English teachers' professional training in Poland has been studied on the data of eight Polish higher educational establishments curricula.

The author makes a comparative analysis of English teachers' training at Polish universities, institutes, high vocational schools and educational colleges of foreign languages.

Practical recommendations concerning the application of the Polish experience in the English teachers' professional training at Ukrainian universities have been developed at different levels (legislative, organizational and administrative, organizational and methodological, theoretical and practical).

Key words: professional training, English teacher, teachers' training, standard, reform, content of training, organization and institution for English teachers' training.